

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ

Χορός μεταμφιεσμένων

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ 30.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Χορός μεταμφιεσμένων**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Μάρω Βαμβουνάκη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ζαν-Ονορέ Φραγκονάρ, *Η Κούνια*, 1767,
Συλλογή Γουάλας, Λονδίνο
ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Μάρω Βαμβουνάκη, 2009
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2009
© Εξωφύλλου: Erich Lessing/Apeiron Photos

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2009, 30.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-453-566-8

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ

Χορός
μεταμφιεσμένων

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
30.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- Ο Αρχάγγελος του καφενειού*, διηγήματα, 1η έκδοση, Εκδ. Πύρινος Κόσμος 1978, εξαντλήθηκε.
- Ο Κύκνος κι αυτός*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. Οδυσσεάς 1979, 10η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ, 1996.
- Το Χρονικό μιας μοιχείας*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 1981, 23η έκδοση 1998.
- Αυτή η σκάλα δεν κατεβαίνει*, διηγήματα, 1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 1982, 11η έκδοση 1998.
- Ντούλια*, Μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 1984, 11η έκδοση 1998.
- Χρόνια πολλά γλυκιά μου*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1985, 12η έκδοση 1999.
- Ο αντίπαλος εραστής*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1986, 22η έκδοση 2007.
- Η μοναξιά είναι από χρώμα*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1987, 27η έκδοση 2007.
- Ιστορίες με καλό τέλος*, διηγήματα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1988, 12η έκδοση 2000.
- Οι παλιές αγάπες πάνε στον Παράδεισο*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1990, 33η έκδοση 2009.
- Τα κλειστά μάτια*, αφήγημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1990, 8η έκδοση 2001.
- Τανγκό μες στον καθρέφτη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1992, 15η έκδοση 2001.
- Το δωμάτιο που ταξιδεύει*, παιδικό, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1992, 2η έκδοση 1996.
- Λουλούδι της κανέλλας*, ταξιδιωτικό, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1993, 5η έκδοση 1998.
- Θεατρικά 1*, θέατρο, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1994, 2η έκδοση 2007.
- Θεατρικά 2*, θέατρο, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1994, 2η έκδοση 2007.

Με βελούδινα βήματα ο χρόνος, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1995, 6η έκδοση 1999.

Τα ραντεβού με τη Σιμόνη, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1996, 10η έκδοση 2003.

Ο πιανίστας και ο θάνατος, μυθιστόρημα, 1η έκδοση
(με το ψευδώνυμο Βίργκω Βολάνη), Εκδ. Δόμος 1993,
8η έκδοση 2000.

Η κραταιά αγάπη, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ
1998, 11η έκδοση 2004.

Τηλεφωνήματα και ενοχές, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1999, 6η έκδοση 1999.

Το τραγούδι της μάσκας, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2000, 6η έκδοση 2006.

Ο Ντάνκαν γυρεύει τον Θεό, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2001, 3η έκδοση 2001.

ΕΡΩΤΑΣ: Το γελοίο και το δέος, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2002, 5η έκδοση 2004.

Όταν ο Θεός πεθαίνει (μια συζήτηση με τον Αλέξανδρο Κατσιάρα),
1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 2003, 4η έκδοση, Εκδ. Αρμός 2008.

Όχι άλλη αναβολή, Μιχάλη, βιογραφικό αφήγημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2004, 2η έκδοση 2004.

Τα πράγματα που ζουν απ' τον χαμό, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ
2005, 3η έκδοση 2006.

Αντήχηση απ' το παρελθόν, μελέτημα, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2007.

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

Ο παλιάτσος και η Άνιμα, ψυχολογία, 1η έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ
2006, 54η χιλιάδα 2009.

Το φάντασμα της αξόδεντης αγάπης, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2008, 65η χιλιάδα 2009.

Πρόλογος

Αρκετά προτού ξεκινήσω να πληκτρολογώ αυτό τον πρόλογο, καθόμουν για ώρα παραδομένη στον πίνακα που διάλεξα για εξώφυλλο, την Κούνια του Φραγκονάρ. Γενικώς τα εξώφυλλα είναι η μεγάλη αδυναμία μου, όχι μονάχα στα δικά μου βιβλία αλλά και στα έργα άλλων· τα εξώφυλλά τους με τραβούν και με οδηγούν σε ιδέες, νοερές δοκιμές και συνθέσεις.

Όπως συμβαίνει όταν με πείσμα κοιτάζω έντονα μια ζωγραφιά που ερωτεύτηκα, έτσι και τώρα ο δικός της κόσμος άνοιξε, με απορρόφησε και άρχισα να κυκλοφορώ μέσα στο θέμα, μέσα στον πράσινο κήπο της, μέσα στο θαύμα να είμαι αόρατη, όπως από παιδί ευχόμουν με πάθος. Ωστόσο, στη ζωή, το νερό των παλιών παραμυθιών που σε βάφει αόρατο δεν το βρήκα ακόμη, συνεχίζω να το γυρεύω. Δεν το βάζω εύκολα κάτω με όσα σπουδαία – τα λίγα πια σπουδαία – φαντασιώνομαι πως θα κάνουν παραδείσια τη ζωή μου. Στην ανάγκη τα μεταθέτω μετά

θάνατον, ελπίζοντας πως εκεί θα είμαστε ακέραιοι, πλήρεις από πραγματωμένες καλές ευχές, έτσι όπως ευδαίμονες ήταν, λέει, οι Πρωτόπλαστοι.

Κοιτώ λοιπόν σταθερά, σαν υπνωτιστής που τελικά μόνο τον εαυτό του υπνωτίζει, τη σκηνή της κούνιας και αρχίζω να συλλογίζομαι πόσο ενδιαφέρον θα είχε να γράψεις ένα διήγημα που να ξεκινάει με τη χαρωπή παρέα των τριών μεταμφιεσμένων. Ένα πρόσωπο απ' την παρέα της κούνιας, ευτυχισμένο με τη μασκαράτα του και μη θέλοντας να αποχωριστεί μετά το τέλος του χορού την ευτυχία, που αποδίδει σε τούτην ακριβώς τη φορεσιά, θα συνεχίσει έτσι μασκαρεμένο παντοτινά. Μετά την αποψινή εμπειρία της χαράς και της αυτοπεποίθησης, θα αρνηθεί να επιστρέψει στα γνωστά, μίξερρα και ξένα που ζούσε ως ζωή του μέχρι χθες.

Φαντάζομαι, ας πούμε, την κοπέλα που είναι ντυμένη μαρκησία, μεταξένια και ρόδινη σαν αγριοτριαντάφυλλο, να πηδά από την κούνια με την αυγή, αφήνοντας πίσω τους αστείους θαυμαστές της, αποφασισμένη να μη βγάλει ποτέ από πάνω της την εξαίσια στολή, τις δυνατότητες που απόψε έμαθε ότι της προσφέρει.

Με τις μεταξωτές φούστες, τα ατλαζένια γοβάκια, τα δαντελένια μανίκια, το κοκέτικο ψαθάκι και τα κοσμήματα, θα περάσει τα ξημερώματα τη μεγαλόπρεπη καγκελόπορτα του χορού, για να τραβήξει μακριά, μέχρι τα μουχλιασμένα δρομάκια της πόλης της — μιας επαρχίας, ας πούμε, κάπου στις αρχές του 1950. Θα βαδίζει ανάερη μπρος από τα ακόμη αμπαρωμένα μικρομάγαζα, τους

σκεπασμένους με κανναβάτσο πάγκους των μανάβηδων, που δεν έχουν έρθει ακόμη απ' τη λαχαναγορά, κάτω από τις κουζίνες, όπου οι νοικοκυρές ετοιμάζονται να ψήσουν καφέ· και, μυρίζοντας καφέ, ψωμί μπαγιάτικο και χυμένο στη φωτιά γάλα, θα πατάει στα σκουπίδια της προηγούμενης των μεροκαματιάρηδων, θα πετάει πάνω από τα λιγδωμένα πεζοδρόμια κι απ' τα βογκητά κουρασμένου ύπνου που αγωνίζεται να ξυπνήσει, από τις κοκαλιάρικες γάτες που ψάχνουν τροφές και τους ζητιάνους που με μάτι φιλύποππο ξεκινούν να αρπάξουν στέκι.

Θα φτάσει στο κέντρο, απέναντι από το δικαστικό μέγαρο, και, σηκώνοντας τη θεσπέσια φούστα της, θα καθίσει σ' ένα κασόνι. Θα παρακολουθεί το παμπάλαιο αλλά ακριβέστατο ρολόι του μεγάρου, μέχρι να φτάσει η ώρα για το δικό της μεροκάματο, της γραμματέως σε μίξερο γερο-δικηγόρο, για ν' αρχίσει να χτυπά με ροζ μανικιούρ τη θορυβώδη γραφομηχανή της. Είναι σίγουρη πως, αν τη δει έτσι ντυμένη ο δικηγόρος, θα τη σεβαστεί, δε θα προσπαθήσει να της αγγίξει το μάγουλο με άσχημο χαμόγελο, άσχημης ικεσίας, που, αμέσως μετά τη δική της καθημερινή απώθηση, θα μετατραπεί αυτόματα στην καθημερινή σκληρότητα του αφεντικού. Ποτέ... ποτέ, ορκίζεται με πείσμα, όσο χαμηλά κι αν πέσει, ποτέ δε θα πάρει το ύφος της μια τόσο άσχημη ικεσία. Να πεθάνει καλύτερα.

Θα κάθεται στο κασόνι ντυμένη με τη μασκαράτα της. Δεν την ενδιαφέρει πώς θα τη δεχθούν· βαρέθηκε να τη δέχονται άχρωμα και προσβλητικά αδιάφορα. Τι θα

πουν η μάνα και τ' αδέλφια της; Δεν την ενδιαφέρει. Βαρέθηκε να της έχουν προδιαγράψει ένα μέλλον που μισεί και ένα γάμο που η ίδια θεωρεί πορνεία. Βαρέθηκε να ζει με αναγκαία κακά: από σήμερα μόνο σε αναγκαία καλά θα υποτάσσεται.

Κι αν την πουν τρελή, αν τη διώξουν απ' τη γειτονιά της των λογικών, αν την κλείσουν σε άσυλο; Να τους πιστέψει; Είναι τρέλα αυτή η ποιητική όσο και απελπισμένη διαφυγή στη μεταμφίεση, όταν απαιτείται να δραπετεύσει από τάφο; Δεν είναι μεταμφίεση οι ρόλοι που της φόρτωσαν προτού ακόμη γεννηθεί; Ο εαυτός της και όσα είναι δικά της πού παραπετάχτηκαν καταχωνιασμένα; Ποιος φταίει; Η ίδια γιατί το ανέχθηκε; Είναι πάντα υποκρισία μια μεταμφίεση ή είναι αποκάλυψη;

Εξαρτάται... Πάντα η διάκριση δε θα μας αφήνει να κοιμηθούμε σε μαλακά μαξιλάρια συμπερασμάτων. Εξαρτάται... Η ζωή είναι ασύλληπτα λεπταίσθητη και η εναισθησία της δεν εφαρμόζει στα κλισέ.

Και τι να κάνουμε ώστε η μεταμόρφωσή μας να μη χλευαστεί ως απάτη ή ως παραφροσύνη, αλλά να γίνει έπος, αριστούργημα των αιώνων ως ποίηση, όπως του Δον Κιχώτη; Όπως του Σιρανό Ντε Μπερζεράκ, του Ζορό, του άντρα με το σιδηρούν προσωπείο; Να γίνει αγιότητα, όπως η μεταμφίεση του Αγίου Ανδρέα του διά Χριστόν Σαλού; Ποια μοίρα καλή ή κακή θα ξεχωρίσει το ένα από το άλλο;

Τα τρία τελευταία μου βιβλία θέλουν να μιλούν για το ίδιο ζήτημα, την ευτυχία και τη δυστυχία του ανθρώπου, τα πώς και τα γιατί τους. Όπως όλα τα βιβλία του κόσμου δηλαδή. Και πάντοτε προσπαθώ, από βιβλίο σε βιβλίο, να τα γεφυρώνω κάπως με τα εξώφυλλα. Αν Ο παλιάτσος και η Άνιμα έκαναν τα μαγικά τους στη Γέφυρα του Καρόλου στην Πράγα, στο επόμενο, Το φάντασμα της αξόδευτης αγάπης, έβαξα για εξώφυλλο μια αχνή φωτογραφία της ίδιας γέφυρας. Κι αφού στο δεύτερο βιβλίο, γραμμένο στη χαρμολύπη για τον πατέρα μου που τότε έφυγε στον Ουρανό – λύπη που έφυγε, χαρά που τον είχα τόσο πολλά χρόνια –, ανέφερα την Κούνια, στο τωρινό γύρεψα για εξώφυλλο αυτόν ακριβώς τον γοητευτικό πίνακα. Τέτοιες μικροσυνδέσεις μού ρίχνουν κάποια σταθερότητα, ενός μακρινού φάρου, στη ρευστή επιφάνεια της πάντοτε υγρής γραφής, που ποτέ δεν ξέρεις πού θα σε κυλλήσει. Το ερώτημα αν ο συγγραφέας κυβερνά τις ιστορίες του ή οι ιστορίες κυβερνούν το συγγραφέα θα μένει αναπάντητο.

Να όμως που όσο ξαναθυμάμαι τον πίνακα, μια αμφιβολία με κεντά. Όσο με απασχολεί η προοπτική του κοριτσιού στην κούνια, άλλο τόσο επιστρέφω στον τοίχο που τον πρωτοθαύμασα κρεμασμένο. Αναδρομή στην αναδρομή, το περιβάλλον, αντί να ξεκαθαρίζει, θολώνει και με μπερδεύει. Είδα πράγματι, όταν ήμουν μικρή, τον πίνακα του Φραγκονάρ στη θέση που νομίζω, ή βρισκόταν κρεμασμένος αλλού, σε άλλο χώρο, στον κάτω όροφο, στα δωμάτια της θείας Λέλας, ή μήπως σε σπίτι γει-

τονικό, ενώ η δική μου, μελλοντική φαντασία τον κρέμασε εκεί, επιθυμώντας να κάνει το αγαπημένο άδειο γραφείο ακόμη ωραιότερο;

Απορώ τι με έκανε να αναστατωθώ τόσο, λες και με άγγιξε ηλεκτρικό ρεύμα, μόλις τον αντίκρισα τυχαία σε λεύκωμα τέχνης πρόπερσι, ύστερα από πολλές δεκαετίες, και να τον συνδέσω με τα χρόνια τα παιδικά, τα μεταφυσικά χρόνια. Τα μυστήρια της μνήμης σαγηνεύουν και τυραννούν, σαν κλειδιά της συνείδησης. Τυραννιέμαι που δεν καταφέρνω να δέσω τα δυο κομμάτια μιας νοσταλγίας αστραπιαίας, όπως ένα άρωμα που θυμίζει κάτι τρομερά οικείο αλλά βασανιστικά ακαθόριστο. Το ξέρεις καλά, αλλά δεν ξέρεις τι ξέρεις. Οι αισθήσεις είναι πιο διεισδυτικές από την επίγνωση· για το υποσυνείδητο δεν ξέρω τι να πω...

Κι έτσι, όσο αναζητώ την αβέβαιη θέση του πίνακα, τόσο η ακρίβεια παραπαίει και κανένας απ' τους δικούς μου δεν μπορεί να με βοηθήσει σαν μάρτυρας. Άλλοι νεκροί, άλλοι αλλού, άλλοι δε θυμούνται τίποτα. Με παρηγορεί – κι ας μη συμφωνώ με όλη την καρδιά μου – η φράση του Μάρκες, που καταλήγει ξεκάθαρος: Η ζωή δεν είναι αυτή που έζησε κανείς, αλλά αυτή που θυμάται και όπως τη θυμάται για να τη διηγηθεί.

ΥΓ. Για ακόμη μία φορά έχω την ανάγκη να απολογηθώ στους αναγνώστες μου για τις επαναλήψεις που θα συναντήσουν εδώ μέσα· επαναλήψεις ηθελημένες αλλά και δυστυχώς αθέλητες, γραμμένες και σε άλλα μου κεί-

μενα, που στάθηκε αδύνατο όχι μόνο να αποφύγω αλλά και να εντοπίσω. Ίσως, πάλι (συλλογίζομαι με τη ροπή που έχω στις δικαιολογίες), να είναι αδύνατο να παραμείνεις ανθρώπινος, αδύνατο να αισθάνεσαι ή να σκέφτεσαι κανονικά δίχως τις επαναλήψεις. Ρεφρέν του τραγουδιού της ζωής, που, επειδή ακριβώς είναι σημαντικές, αιγιματικές ή και άλυτες, έρχονται και επανέρχονται στον αφρό, απαιτώντας ακόμη περισσότερη έγνοια. Και από το συγγραφέα και από τον αναγνώστη.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αναπάντεχα

*Αναπάντεχα μια αλήθεια έστρεψε το πρόσωπό της
και με κοίταξε κατάματα.
Ταραγμένος δεν μπορούσα να ξέρω αν με εγκρίνει
ή αν με μέμφεται.
Στεκόμουν ακίνητος.
Ακουγόταν απόμακρα το βογκητό του φάρου.*

Γιόχαν Φολκ

Το βάρος του άδικου μπράβο

Εξω σκουραίνει ένας Μάιος συννεφιασμένος κι εγώ παρακολουθώ σε DVD μια ταινία που δεν πρόλαβα να δω στους κινηματογράφους, όταν παιζόταν λίγους μήνες πριν. Άλλωστε έχει και τη χάρη του το DVD πότε πότε. Ειδικά όταν πρόκειται για ταινίες που με τρομάζουν ή περιέχουν σκληρές σκηνές, το μέγεθος της μικρής οθόνης το αντέχω, ή «τρέχω» βιαστικά την ανυπόφορα ωμή εικόνα, ή χαμηλώνω τη μουσική, αποφορτίζοντας έτσι ένα θρίλερ. Ξέρω πως δεν είναι η καθωσπρέπει συμπεριφορά ενός θεατή αυτή, πως τα συναισθήματά σου πρέπει να τα κανονίζει η ταινία και όχι να παρεμβαίνεις εσύ όποτε θέλεις και να παραμορφώνεις τους τόνους ή τα αισθήματα του έργου. Προσπαθώ να επεμβαίνω έτσι όσο γίνεται πιο σπάνια.

Θυμάμαι αγαπημένο μου νεκρό, που λάτρευε παθιασμένα όσο ζούσε – και τώρα όπου είναι πιστεύω – την κλασική μουσική κι αισθανόταν δέος για κάθε νότα, να

γίνεται θηρίο μαζί μου όταν χαμήλωνα την ένταση στα εκρηκτικά σημεία του Μπετόβεν! Ήμουν όμως περίπου έφηβη και ο εγωισμός της νιότης πιστεύει πως δικαιούται να διορθώνει ακόμη και τον Θεό κατά τα γούστα της. Κι όπως αναφέρω το όνομα του Μπετόβεν, μου έρχεται στο νου η φράση του που διάβασα σε βιογραφία: «Σε κάποιους ο Θεός ψιθυρίζει στο αυτί, σε μένα όμως ουρλιάζει και με κούφανε!»

Ας μου συγχωρηθεί που τούτα τα κείμενα τα γράφω με την ασυδοσία των συνειρμών και πετάγομαι από το ένα θέμα στο άλλο, φαινομενικά ασυνάρτητα. Φαινομενικά μόνο· ποτέ μια σκέψη που ξέβρασε παράξενα μια προηγούμενη δεν είναι άσχετη όσο νομίζει η εξαιρετικά περιορισμένη μας συνείδηση, και είναι χρόνια τώρα που μ' αρέσει να γυρεύω το γιατί και πώς μια αιφνίδια μνήμη, μια αιφνίδια εικόνα ή ιδέα κυριεύουν το νου μου. Πάντα υπάρχει ένας λόγος που προηγήθηκε, ένας λογικός ερεθισμός που άγγιξε τις αποθήκες του κρυμμένου παρελθόντος, εκείνες που ονομάζουμε υποσυνείδητο ή ασυνείδητο. Εμείς αδυνατούμε να διακρίνουμε τη σύνδεση, ό,τι και να λέμε, οι επεξεργασίες του νου μας γενικώς τεμπελιάζουν. Αγαπούν να περιφέρονται στα φαινόμενα σαν αλαφιασμένοι σπουργίτες και να φτιάχνουν αβίαστα και αβασάνιστα συμπεράσματα, ακόμη και ολόκληρες θεωρίες. Ιδίως η γενίκευση, η ροπή να καταλήγουμε σε γενικότατους κανόνες είναι απ' τις πιο παγιδευτικές κατασκευές της διανοητικής νωθρότητας. Είναι ολέθριες οι συνέπειες της ροπής μας για γενικεύ-

σεις στην κοινωνική ζωή. Δεν υπάρχει πιο λαθεμένη παρότρυνση απ' αυτήν που λέμε στον άλλον: «Έλα στη θέση μου!» διάβαζα κάπου. Σε τεράστιο βαθμό λοιπόν η θεραπευτική της ψυχανάλυσης εργάζεται με τους συνειρμούς του αναλύομένου, όσα του έρχονται αυθόρμητα να εκφράσει κατά την ώρα που στρέφεται μέσα του, όσο πιο μέσα του μπορεί, όταν εξομολογείται στον ψυχαναλυτή, ξαπλωμένος ή όχι στο ντιβάνι. Και ο αναλυτής συστηματικά τον ενθαρρύνει να μιλά γι' αυτά ελεύθερα, όσο πιο ελεύθερα γίνεται. Να μη θεωρεί ανόητο το ότι πετάγεται από το ένα θέμα στο άλλο, αντιθέτως! Γιατί τούτη ακριβώς η ακατανόητη και άφαντη σύνδεση των «ασύνδετων» είναι τα υλικά που χτίζουν τον εσωτερικό του κόσμο, το συγκολλητικό που δένει τα θρύψαλα του αποταμιευμένου παρελθόντος του. Έχει μεγάλη αξία αλλά και ενδιαφέρον να ασκηθεί να τα εντοπίζει κανείς.

Ο ορίζοντας των αύριο μπροστά μας

Ξαναγυρίζω όμως στην ταινία, για την οποία άρχισα να δουλεύω τούτο το κεφάλαιο. Έξω, στη βεράντα, πέφτει η καθυστερημένη ανοιξιάτικη βροχή, τα χρώματα στις γλάστρες δείχνουν πιο σιλπνά και το χώμα ευωδιάζει. Φτιάχνω έναν καφέ ντεκαφεϊνέ γιατί είναι ήδη αργά και κάθομαι να παρακολουθήσω το *Οι Σημαίες των προγόνων μας* του Κλιντ Ίσγουντ.

Ο Ίσγουντ είναι μια ελπιδοφόρα και θαυμαστή πε-

ρίπτωση. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται αντιφατικό να χαρακτηρίζεις ελπιδοφόρα την περίπτωση ενός ηλικιωμένου· κι όμως, συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο. Κοιτάς τη φωτογραφία του όπως τον δείχνει σήμερα, αρκετά πάνω από τα εβδομήντα, και γεμίζεις από εκείνο το ευλογημένο αίσθημα της ζώσας προοπτικής· το πιο αντικαταθλιπτικό από τα παυσιπόνα και τα ιάματα όπου προστρέχουμε όσο στενεύει ο ορίζοντας των αύριο μπροστά μας. Στέκομαι και παρατηρώ μια μεγάλη του μαυρόασπρη πρόσφατη φωτογραφία σε αίθουσα αεροδρομίου, όπου περιφέρομαι περιμένοντας την ώρα της πτήσης. Όλο και ομορφότερος, όλο και πιο ενδιαφέρων στην έκφραση, στο βλέμμα. Θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος πως είναι επειδή γεννήθηκε πανέμορφος, πως με τέτοιο κύτταρο έχει τη δυνατότητα να παραμένει γοητευτικός. Δε συμφωνώ. Ο κόσμος έχει πνιγεί από ωραίους. Το θέαμα έχει πλημμυρίσει από καλοφτιαγμένους, από καλλονές και καλλονούς. Συνήθως δεν απομένει στα χέρια του καιρού σχεδόν τίποτε, ασχημίζουν κιόλας. Περισσότερο κι από τους άσχημους ασχημίζουν κάποιοι ωραίοι. Η φθορά τους αποκαλύπτει το θλιβερό της κατάπτωσης, της κένωσης, όχι βέβαια με την πνευματική έννοια της Ορθοδοξίας, αλλά του να αδειάζεις από νόημα.

Υπάρχει ένα όριο, όλο και νωρίτερα, παρά τις πλαστικές επεμβάσεις, πέρα από το οποίο οι άνθρωποι ασχημίζουν πολύ. Ο αποτρόπαιος Ντόριαν Γκρέι, που φθείρεται στα κρυφά, βγαίνει σύντομα στον αφρό γιατί ο δικός τους αφρός τού το επιτρέπει. Όμως ο Ίστυοντ είναι

ολοφάνερο πως νοιάστηκε για την άλλη αφύπνιση και πως δούλεψε για την αναγέννησή του, τις αναγεννήσεις του μάλλον, σκληρότερα από όσο πάλεψε σαν πιστολέρο στα εμπορικά γουέστερν της πρώτης ευκαιρίας του. Όχι μονάχα δεν επαναπαύθηκε στα κέρδη μιας τυχερότατης νιότης, αλλά κοντραρίστηκε με τα φανταχτερά δεδομένα της. Δε γίνεται απλά αυτό, είναι υπερβολικά ζόρικο να περιφρονήσεις εμπράκτως όσα αστραφτερά σε κολακεύουν. Οι άνθρωποι συνεχώς κλαίγονται, δηλώνοντας ανικανοποίητοι, αλλά σπανιότατα αναγνωρίζουν ποια είναι η γνήσια ικανοποίηση που τους λείπει. Αν τους ξανάφερνες στην αρχή της ζωής τους, εννοώ μαζί με όλη την τωρινή εμπειρία τους, πάλι δε θα άλλαζαν εύκολα πορεία. Στο κάτω κάτω, θα το λέω και θα το ξαναλέω, η ζωή, η θαυμαστή ζωή, διαρκώς δίνει νέες ευκαιρίες για μεταλλαγή· αυτό δεν είναι η ουσιαστική έννοια της μετάνοιας; Και πάλι όμως, η νωθρότητα και η ηδονική γκρίνια, που διαστροφικά κάποιοι καλλιεργούν μεγαλώνοντας, επιμένουν στην ψευδοθεωρία πως τα νιάτα είναι μόνο μια φορά· πως έχασαν το τρένο· πως... τώρα πια!

Όχι, είναι οι άνθρωποι ανικανοποίητοι, γιατί όντως δεν ξέρουν αυτό που λείπει απ' την ψυχή τους. Μπορεί και να αποφεύγουν να δουν ότι ήδη το έχουν, αλλά αυτό θα τους καταλογίσει ευθύνη, θα πρέπει να υποψιαστούν πως έχουν οι ίδιοι πρόβλημα. Φαντάζονται διάφορα αλλά δεν εντοπίζουν το αληθινό. Η αδράνεια, η νωθρότητα και η ακηδία είπαμε είναι από τους ηδονικότερους πειρασμούς. Ελάχιστοι τους αντιστέκονται, γι' αυτό και ελά-

χιστοι ομορφαίνουν μεγαλώνοντας. Τα γεράματα είναι τρόπος ζωής. Η εποχή μας είναι ένας συνωστισμός γερόντων, για να μην πούμε νεκρών. Το αισθάνεσαι στον αέρα των πόλεων, ακόμη και των χορευτικών κέντρων, και των φωνακλάδικων παραλιών, όπου πηγαινοέρχονται μακιγιαρισμένοι, ημίγυμνοι και γυμνοί.

Άστε τους νεκρούς να θάψουν τους νεκρούς τους. Τι φράση! Πόσο ανατρεπτική επανάσταση στην κοινή λογική του κοινού χρόνου όπου αιχμαλωτιζόμαστε. Οι σημερινοί άνθρωποι, αρνούμενοι τη μοναδικότητά τους, τη φυσικότητά τους, την άποψή τους, δεν αποκτούν προσωπικότητα. Επιδιώκουν να μιμούνται τους πολλούς, για να κρυφτούν, και η φλόγα τους, κουκουλωμένη, σβήνει σύντομα. Ζω σημαίνει κερδίζω με τον καιρό την προσωπικότητά μου, τη δική μου αυθεντικότητα. Κάθε άλλη πορεία είναι προς τη γήρανση. Παλιότερα ήταν αλλιώς, οι γέροι ήταν πολύτιμοι γιατί ηλικιώνονταν φυσιολογικά, μαθαίνοντας και δουλεύοντας δηλαδή. Σήμερα οι ηλικιωμένοι είναι κατά κανόνα ηλίθιοι, γιατί πήραν το δρόμο της α-νοησίας από νεότατοι. Μια κρητική παροιμία συμβουλεύει: *Αν δεν έχεις γέρο στο σπίτι, αγόρασε έναν!* Αν οι γέροι ήταν και σήμερα όπως ήταν όταν βγήκε τούτη η κουβέντα, τα κατάφορτα γηροκομεία δε θα υπήρχαν παντού.

Κι έτσι, αναζητώντας αληθινές Αμερικές πίσω από την Αμερική του Χόλιγουντ, ο καλλιτέχνης ρίσκαρε δόξα, κολακείες και κέρδη, για να βρει το μαργαρίτη που λάμπει στο σημερινό βλέμμα του αλλά και στα έργα του.

όταν οι πολλοί, ιδίως οι επιτυχημένοι, αρνούνται με νύχια και δόντια να στερηθούν κέρδη μικρά, σκουπιδάκια, γελοία λάφυρα μάταιων θυσιών, και στόχους ακόμη πιο γελοίων και πεισματικών φαντασιώσεων, κι ας χάσουν το αεί ζων, το ύδωρ της ζωής τους που ξεδιψάει.

Αχυρένιοι ήρωες

Τα σκέφτομαι αυτά καθώς αρχίζει το DVD και πέφτουν οι τίτλοι έναρξης. Η ταινία είναι βαριά, όσο τα βράχια του γιαπωνέζικου νησιού που κλήθηκαν να κατακτήσουν οι νεαροί στρατιώτες. Πρόκειται για ταινία πολεμική, από τις μάχες στο Νησί Ίβο Τζίμα μεταξύ Αμερικανών και Γιαπωνέζων στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Όταν ήμουν μικρή, πήγαινα με τον μπαμπά μου και παρακολουθούσαμε πολεμικές ταινίες. Του ταίριαζαν του γενναίου μπαμπά μου τέτοιες ατμόσφαιρες, τέτοιες ιστορίες. Με ενέπνεε να αντέχω τις δύσκολες σκηνές και να επικεντρώνομαι με περηφάνια στο μεγαλείο της υπόθεσης. Γιατί συνήθως – σχεδόν πάντα – υπήρχε ηρωισμός και αυτοθυσία στους πολεμιστές που ο σκηνοθέτης υποστήριζε. Ένας ηρωισμός και μια αυτοθυσία που ταίριαζαν στον πατέρα μου και τον συγκινούσαν.

Έχω όμως προσέξει πως, από τον καιρό που ο δικός μου γιος πήγε στο στρατό, η διάθεσή μου μεταβλήθηκε. Μου έγινε ανυπόφορα οδυνηρό και αγωνιώδες να βλέπω πολεμικές ταινίες. Οι στρατιώτες, που φάνταζαν μέ-

σα μου σαν τον πατέρα μου, απέκτησαν την ηλικία του γιου μου, άρχισαν τώρα να φαντάζουν σαν γιοι μου, και έτσι ο κόσμος των πολεμικών φιλμ κατάντησε αβάσταχτος. Αρνιέμαι να παρακολουθώ.

Συνέπεσε να κάνει ο Γιώργης τη στρατιωτική του θητεία στο πεζικό, όταν ξεκίνησε ο Πόλεμος στο Ιράκ. Ήταν η εποχή που έφυγε στρατιώτης και η αγωνία μου για εκείνον με έκανε παράλογη. Το ότι εγώ έγινα παράλογα φοβισμένη δε με απομάκρυνε βέβαια απ' την πραγματικότητα ενός παράλογου κόσμου· ίσως έτσι ταιριάζαμε πιο πολύ, έτσι πλησίασα κοντύτερα την παράνοια της Ιστορίας. Κι αυτός ο λογισμός μου χειροτέρευε στην καρδιά μου τα άγχη. Δε θα ξεχάσω ποτέ το βράδυ που κοιτούσα τις ειδήσεις στην τηλεόραση, ενώ ταυτόχρονα σιδέρωνα τα στρατιωτικά του ρούχα στη σιδερώτρα. Η οθόνη έδειχνε νεκρούς στρατιώτες στη Βαγδάτη να φορούν την ίδια στολή καμουφλάζ με τούτη που εγώ σιδέρωνα· τα ίδια χρώματα, του πράσινου της εξοχής, των ξερών καφετί φύλλων, του χόρτου. Ήταν ανυπόφορο να συνεχίζω τον παραλληλισμό. Ανυπόφορο!...

Κι απ' την άλλη μεριά, έλεγα πως γι' αυτό μας στέλνει ο Θεός τα παιδιά μας, για να μπορέσουμε να νιώσουμε και τους άλλους ανθρώπους. Μονάχα ο καημός του παιδιού μας μπορεί να μας πείσει για κάποια πράγματα στους άλλους. Αυτός ο ματωμένος καημός είναι αποκάλυψη, συμπόνια και κατανόηση, κίνητρο για να βγούμε απ' τη νεκρική αδιαφορία του απόμακρου παρατηρητή αποτρόπαιων.

Από τότε λοιπόν που ο Γιώργης πήγε στρατιώτης, ταυτόχρονα με την έναρξη του ιρακινού μακελειού, δεν μπορώ να παρακολουθήσω πολεμική ταινία. Το δέος της *Γέφυρας του Ποταμού Κβάι* ή οι επικές διηγήσεις του ρομαντικού, ηρωικού μπαμπά μου εξατιμίσθηκαν με το καυτό σίδερο της σιδερώτρας μου πάνω στην πράσινη στολή του γιου μου.

Έτσι, παρακολουθώντας τώρα τις διάσημες και βραβευμένες *Σημείες των Προγόνων μας* σε DVD, μπορώ να τρέχω με το τηλεκοντρόλ κάποιες σκηνές, που με τίποτα δε θέλω να εντυπωθούν στο νου μου, και να κοιτώ τα υπόλοιπα αξιόλογα που θέλει να αφηγηθεί ο σκηνοθέτης. Τρεις Αμερικανοί στρατιώτες, ένας έγχρωμος και δύο λευκοί, στη Μάχη του Ίβο Τζίμα φωτογραφίζονται τυχαία να τοποθετούν σε λόφο του κατακτημένου ιαπωνικού νησιού την αμερικανική σημαία ύστερα από μια αλλαγή του υφάσματος της, μια συνηθισμένη μέρα καθημερινή, μια πράξη ρουτίνας, όπως τους διέταξε ο αξιωματικός. Η στιγμιαία φωτογραφία που τράβηξε κάποιος καλός φωτογράφος βγήκε εντυπωσιακή, είχε ατμόσφαιρα, άρεσε. Ένας δημοσιογράφος την έστειλε στην εφημερίδα του, κι έτσι εντυπωσιακή όπως ήταν, έκανε το γύρο της Αμερικής, μετά της Ευρώπης, του κόσμου όλου. Οι λεξάντες που γράφτηκαν ως επεξήγηση ήταν αληθοφανείς αλλά ανακριβέστατες. Μιλούν πως η φωτογραφία τραβήχτηκε την ώρα της κατάληψης του νησιού και τη στιγμή που οι ήρωες πολεμιστές καταφέρνουν, μέσα στην κόλαση της μάχης, να βυθίσουν το κοντάρι της

αστερόεσσας στο λόφο. Ένας ιερός άθλος! Οι αναγνώστες παγκοσμίως εντυπωσιάστηκαν. Οι άνθρωποι της αμερικανικής κυβέρνησης θα βάλουν στο κεφάλι τους ιδέες. Θα ακολουθήσει μια εκτεταμένη επιχείρηση θριάμβου. Από την πατρίδα, κυβέρνηση, επιτελεία, υπουργούς, υπηρεσίες, εταιρείες δημοσίων σχέσεων και κάθε άλλου είδους εταιρείες με συμφέροντα θα αναζητηθούν οι γενναίοι άντρες στη φωτογραφία της σημαίας και θα διοργανωθούν περιοδείες ανά την αχανή πατρίδα, προκειμένου να τους δοξάζουν, να τους τιμούν, να τους επευφημούν οι πολίτες και να εξιδανικεύεται αυτό που πρέπει να εξιδανικευθεί· σε βαθμό υστερίας. Παράλληλα θα εκδοθούν ομόλογα που θα πωλούνται στις εκδηλώσεις για τα έξοδα του πολέμου. Ωστόσο το θέμα δεν είναι αυτό ακριβώς. Είναι το γεγονός πώς βίωσαν, μέρα τη μέρα, τούτοι οι τρεις «αχυρένιοι ήρωες» την εύνοια της τύχης τους, να γίνουν, χωρίς στην πραγματικότητα να έχουν πράξει τίποτα ηρωικό, οι σταρ της Αμερικής και ακόμη πιο πέρα: οι ήρωες προς μίμηση που τα πλήθη χειροκροτούν και υστερικά θαυμάζουν.

Υπάρχει στον έξοχο Ψαλμό ΞΘ΄ του Δαβίδ μια φράση που πάντα όταν τον άκουγα ή διάβαζα με έβαζε να αναρωτιέμαι. Προσπαθούσα να καταλάβω τι εννοεί: *Αποστραφήτωσαν παραντίκα αισχυνόμενοι, οι λέγοντές μοι, εύγε, εύγε.*

Σύντομα οι τρεις πεζοναύτες, μέσα στις γιορτές, στα κραυγαλέα πανηγύρια, στους υπερήφανους πομπώδεις λόγους, στα πλήθη που μαζεύονται να τους επευφημή-

σουν στα τεράστια στάδια, αρχίζουν κάποια στιγμή να δυσφορούν. Η δυσφορία αυτή εντείνεται, απλώνει μαύρες ρίζες μέσα τους σαν περιεργό μικρόβιο, γίνεται αρρώστια, μαρασμός. Έπειτα από κάθε μεγαλειώδη εμφάνιση, σέρνονται κουρέλια έξω απ' τη γιορτή. Μετά τα αστραφτερά χαμόγελα, τις θερμότερες χειραψίες, τα συγχαρητήρια, τις συνεντεύξεις και τα κηρύγματα, λαχταρούν να αποδράσουν, να αποξεχάσουν ό,τι ζουν, να αρπαχτούν από άλλες έντονες καταστάσεις, ικανές να λειτουργήσουν ως αντίδοτο στην ένταση που πάει να τους τσακίσει· για να λησμονήσουν το ψεύδος που προσυπέγραψαν, το ζήτη που δεν τους ανήκει. Η συνειδήσή τους υποφέρει όλο και πιο τυραννικά. Εδώ ένας ντοστογιεφσκικός αναβρασμός ξεβράζει από υποσυνείδητα υπόγεια την άρνηση του άδικου «εύγε» και περιτυλίγει την ανάσα σαν βρόχος. Ο συναισθηματικός τους κόσμος αλλοιώνεται. Αποδομείται η ζωή, η προσωπικότητά τους, αισθάνονται όλο και φριχτότερα. Η τύχη τους αποδεικνύεται μια δαιμονική ατυχία. Ο παράδεισος της κίβδηλης δόξας αποδεικνύεται κόλαση. Τις νύχτες, σε εφιάλτες, εμφανίζονται τα πρόσωπα συντρόφων τους που έχουν σκοτωθεί σ' εκείνη τη μάχη, που τα ονόματά τους τώρα κανείς δεν αναφέρει, ενώ οι μάνες των αδικημένων νεκρών πενθούν μόνες και άγνωστες στις κουζίνες τους. Οι αληθινοί ήρωες αγνοούνται και αυτό τους μολύνει τον αυτοσεβασμό. Έχουν ανάγκη να πιουν, να εξαφανιστούν, να ξεφύγουν από την ντροπή. Ο ένας απ' τους τρεις, ο έγχρωμος γιγαντώσωμος Ινδιάνος, ακόμη πιο

συναισθηματικός και φιλότιμος, καταλήγει αλκοολικός και μια παγωμένη νύχτα θα πεθάνει από το κρύο, πεσμένος σε ένα πεζοδρόμιο.

Ο οφθαλμός ο άυπνος της δικαιοσύνης, που όλα τα παρατηρεί, κατοικεί μέσα μας. Είναι τόσο λεπτός που δεν εξανίσταται μονάχα όταν μας αδικούν, αλλά και όταν κερδίζουμε άδικα. Η ψυχή του ανθρώπου δεν είναι όσο απλοϊκή την περιγράφουν οι εμπορικές ταινίες, η τηλεόραση και τα αφελή μας όνειρα για επιτυχίες. Και ευτυχώς· αλλιώς η ζωή θα ήταν ανιαρή σαν παιδαριώδες κόμικ. Δε διψά, όπως μας έμαθαν, για την επιτυχία αλλά για το αληθινό. Γιατί το αληθινό είναι η πηγή της, το πρώτο της κύτταρο, αν λέγεται έτσι.

Πριν από πολλά χρόνια, οι χοροί μεταμφιεσμένων ασκούσαν πάνω μου ποιητική γοητεία. Όταν με πήγαιναν στα bal d'enfants του παγωμένου Φεβρουαρίου, όπως τα έλεγαν παλιά στα Χανιά, όταν χανόμουν σε ταινίες, μουσικές ή νουβέλες για τις παράδοξες τούτες γιορτές, κατακυριευόμουν απ' τη σαγήνη μιας ιλιγγιώδους δυνατότητας: η δυνατότητα να γίνεις για λίγο άλλος είναι μια ελευθερία απόλυτη! Οι χοροί μεταμφιεσμένων, ρογή άλλου τόπου, ονειρικού, αμφίβολου όσο και πιθανού, πρόσφεραν την ευχέρεια να βιώσεις δίχως ενοχές, δίχως ντροπή ό,τι ψεύδεσαι, εκείνο που ονειρεύοσουν να είσαι. Να φορέσεις το προσωπίο που σου εξιδανικεύει το πρόσωπο. Σήμερα έχασαν την αίγλη τους και όταν σπανίως μασκάρνονται οι άνθρωποι, αυτό δεν έχει καθόλου απ' την παλιά έξαψη. Ντύνονται, μηχανικά σχεδόν, γιατί είναι έθιμο, για να διασκεδάσουν κάπως αλλιώς, γιατί το απαιτεί μια κοσμική πρόσκληση. Ο ποιητικός βυθός της μεταμφίεσης έχει στερέψει.

Λέω πως τούτη η αλλαγή δεν είναι ασύνδετη από τον τρόπο που πια λειτουργούμε. Η σύγχυση ταυτότητας και η επισημοποιημένη υποκρισία των ρόλων, η μειωμένη προσωπικότητα, η απουσία κέντρου ζωής και η θεμιτή, η σχεδόν επιβεβλημένη διπλοπροσωπία για να επιβιώνεις κοινωνικά, για να αντέχεις τον εαυτό σου, έχουν κάνει τη μεταμφίεση μια καθημερινή κοπιαστική και αγχώδη ρουτίνα. Προς τι λοιπόν να ονειρεύεσαι μια πρόσκληση σε τέτοιους χορούς;

Το να σε ελκύει να μεταμφιεστείς και να το σχεδιάζεις με λαχτάρα προϋποθέτει ότι γνωρίζεις ποιος είσαι. Για να γίνεις συνειδητά άλλος, πρέπει να γνωρίζεις πρώτα, συνειδητά, ποιος όντως είσαι. Πώς αλλιώς θα ξεχωρίσεις το «άλλος»;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΜΑΥΡΟΜΙΚΑΛΗ 1, 156 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210 20 04 200 • FAX: 210 20 19 530
www.psichologies.gr • e-mail: info@psychologies.gr

ISBN 978-960-433-566-8

